

139. Facile quoque est praevidere, quid fiat ex hoc malo posito per ea, quae exposita sunt (120. 121. 122. 123.)

140. Curatio fit 1. impactum retropellendo motu retrogrado in vasa majora. 2. id resolvendo. 3. vasa laxando. 4. suppurando.

141. Impactum retrofertur 1. Evacuando liquorem qui impactum urget, magna, subita S. M. unde nixu contracti vasis retro agitur. 2. frictione ab extremis vasis ad basin.

142. Impactum resolvitur remediis (133. 134. 135. 136. 137.) ante positis.

143. Vasa laxantur remediis (35. 36. §4.) propositis.

144. De Suppuratione dicetur in historia Inflammationis.

DE VULNERE IN GENERE.

145. **V**ulnus est soluta cohaesio recens, cruenta, partis mollis, a corpore duro, acuto, moto, presso, vel resistente.

146. Causa ergo sensibilis ejus est durities, acuties, motus, resistentia instrumenti vulnerantis.

147. Subjectum pars mollis, adeoque, textura vasorum sanguiferorum, serosorum,

rum, lymphaticorum, adiposorum, nervosorum, membranosorum, tendinosorum; tum vesicularum, quae ex his conflantur.

148. In quo subjecto (147.) causa (146.) producit cohaerentis separationem, liquidi contenti effusionem.

149. Inde laedit actiones, quae pendent ab integritate partium, & ab determinato fluxu liquorum per vasa.

150. Quae vulnera proinde occupant eas partes, quarum integritas vitae inseparabilis, lethalia sunt.

151. Horum (150) autem alia inevitabili necessitate mortem ferunt.

152. Alia, sibi relicta, mortem inferunt, sed artis auxilio ita emendari possunt, ut mortis periculum absit.

153. Tandem ex non lethalibus neglectus, vel error, lethalia potest facere.

154. Pro varietate alterius cujusdam actionis, a parte integra prius exercitatae, etiam alia vulnerum effecta, atque inde variae appellationes oriuntur, vix ignotae perito actionum Sanitatis.

155. Nec minor nominum, formarum, & effectuum varietas in vulneribus, a diversitate causae vulnerantis (146.) quoad figuram, modum adigendi, pungendo, secando, caedendo, agitando, illatum,
vim

vim impingendi, ablationem ex vulnere, relictionem in eo, infectionem venenatam.

156. Tum etiam omnia eadem (155.) variant pro differentia partis vulnus excipientis (147.), quoad ejus duritiem, molitiam, nexum, situm, effectum, liquida contenta, faciem mutatam.

157. Hujus multiplicитatis originem nosse ut opus, ita nomina subtiliter distinguere non juvat.

158. Si in corpore sano, robustoque factum vulnus in loco visibili, non irritato magna quadam arteria, nec nimis tendinoso, haec oriuntur phaenomena; si modo a frigore, aëre, siccatione, vulneris hiatus defenditur.

1. Partes, inter quas causa vulnerans adacta, sensim magis magisque a se mutuo recedunt, licet causa ablata sit, nisi punctura fuerit parva.
2. Cruor primo cum impetu effluit, dein sensim sponte sistitur.
3. Tum crusta sanguinea cavo vulneris innascitur.
4. Et liquor dilutus, rubellus, tenuis effluit.
5. Tum vero labia vulneris incipiunt rubere, calere, dolere, tumere, retorqueri, fundo interim tumido assurgente,

præcipue affurgente adipe in aperturam vulneris, ibidemque cito degenerascente.

6. Atque eodem tempore febricula cum calore & siti adest.
7. Hinc tertio, quartove die, serius vel ocysus, vulneri adest liquor tenax, albus, pinguis, aequalis, pus.
8. Simul rubor, calor, dolor, tumor, retorsio labiorum, febricula, cessant, vel minuuntur,
9. Et sensim cavum vulneris a fundo sursum, & ab ambitu versus centrum, crescente nova, rubra, viva, materie, carne dicta, impletur, coeunte margine albo, subcaerulecente, molli, aequali.
10. Postremo siccatur vulnus, & obducitur cicatrice.

159. Si arteria non nimis magna, nec Cordi admodum propinqua, omnino transversim diffecatur, retrosiliens, atque inter solida vicina se recondens, sibi met obturaculo est; & caetera ut (158.) prius.

160. Si eadem (159.) vulneratur transversim non tota dissecta, retrotractis fibris vulnus ampliatur; hinc Haemorrhagia perpetua; &, ea sedata, a tenuitate cicatricis cedente Aneurisma.

161. Si arteria major tota dissecta, oritur

ritur perpetua, usque ad defectum animi, vel vitae, Haemorrhagia; inferius posita tabescunt, & putri exeduntur, sed lenta gangraena; aut arefacta penitus contrahuntur.

162. Nervi majores, tensique, toti dissecti retrofiliunt, se recondunt, ramulos vulnere paulo superiores trahunt, tendunt, vicinis dolorem, obstructionemque creant, parti vero infra Vulnus posita stuporem, immobilitatem, marcoremque, aut, & gangraenam.

163. Nervi tensi, tendinosi, puncti, vel dimidiato discissi dolores, aliquando primo obtusos, nonnunquam vivos excitant, primo in loco vulneris, post per omnes nervos nexos, vicinosque; hinc calores, tumores, rubores late sparsos, febres, deliria, spasmos, inflammationem, inflammati aperturam cum evacuatione acris, tenuis, & copiosissimi saepe feri; postea insensibilitatem, rigiditatem, exsiccationem, immobilitatem producant, vel gangraenam, & mortem: atque haec quidem omnia eo violentiora accidunt, quo nervus est fortius tensus supra partes firmas, iisque annexus, aut & involucris magis tenacibus indutus.

164. Quae eadem (162. 163.), parum mutata, etiam in tendinibus diver-

C §   simo-

simode laesis obtinent, atque saevissima quidem.

165. Et Membranae, tendinum, nervorumque saepe producta quum sint, iisdem afficiuntur morbis (162. 163.)

166. Quid lymphatica, adiposa, venosa vasa, & vesiculae patiantur in vulneribus, quid efficiant, ex lege circulationis, & consideratione vicinorum facile intelligitur.

167. Si vulnus oculo patet, ejus praesentia, & natura scitur. 1. Sensu ipso, absterfo impedimento conspectus, & suppresso cruoris fluxu. 2. Scientia anatomica vicinorum.

168. Vulneris autem absconditi praesentia, & natura noscitur. 1. ex Scientia anatomica, situ vulnerandi, modo & vi inflictus. 2. Ex laesa actione sequente vulnus. 3. ab excretis, intra vel extra corpus expulsis. 4. ab effectis supervenientibus, dolore, singultu, spasmu, tumore &c.

169. Ex cognitis (167. 168.) determinatur praevius vulnerum eventus.

1. Mors, vel Vita vulnerati.
2. Sanatio possibilis, impossibilis, integra, pro parte.
3. Curatio facilis, difficilis, brevis, longa.

4. Ef-

4. Effectus a vulnere, peracta sanatione, superstes futurus; ut tabes, insensibilitas immobilitas, figura laesa &c.

170. Mors inevitabilis a vulnere ex quinque effectis sequitur, adeoque necessario lethalia vulnera (151.) Haec sunt

1. Quae influxum nervosi liquidi a Cerebello in Cor intercipiunt. *α.* Cerebelli vulnera, & Cerebri, profunda adeo, ut medullam oblongatam laedant multum. *β.* vasa sanguifera intra cranium soluta cum effuso cruore, qui pressione, vel concepta putredine vitam tollit, nec terebra levare potest ob conditionem loci, ut inferiora orbitae Oculi, & ossis Temporum, ossis Ethmoidis, basios cranii, &c. *γ.* Medullae Spinalis superioris profunda vulnera. *δ.* tum ea, quae nervos cardiacos difsecant.
2. Quae sanguinem Cordis effundunt ex ejus cavis vulneratis: unde vulnera Cordis profunda, in cava penetrantia, lethalia.
3. Quae cruorem a corde, & a cerebro, cerebelloque derivant vel in cava corporis, vel extra illud, neque medellam capere possunt ob situm loci. Ut magna vulnera Pulmonis, Hepatis, Lienis, Renum, Pancreatis, Mesenterii, Sto-

Stomachi, Intestinatorum, Uteri in gravidis, Vesicae circa arterias ejus majores, Aortae, Carotidum, Vertebraliū & similium arteriarum, venarumque.

4. Quae Respirationem integre tollunt; ut abscessio laryngis cum subductione fistulae scissae, vulnera magna bronchiorum, Vulnera lata, utramque cavitatem thoracis, cum admittu aeris, perforantia, vulnera diaphragma ab utraque parte mediastini thoracis penetrantia, vel ejus nervosa disseccantia

5. Quae motum Chyli in cor tollunt; abscessio oesophagi, magna vulnera ventriculi, intestini tenuioris, superioris integra dissectio, vulnus ductus thoracici, vel alvei chylosi.

171. Vulnera, quae sua natura lethalia, arte vero curabilia (152.) sunt, praedicuntur:

1. Vulnera Encephali terebra levanda.
2. Vulnera arteriae, venaeve majoris in loco, ad quem manus Chirurgi pervenire potest.
3. Viscerum, ad quae manus & medicamenta cum effectu sanationis pervenire possunt.
4. Quae mortem inferunt emissio suo liquido in cava illa, unde id educi sine discrimine

crimine vitae potest; ut thoracis, abdominis, ureterum, vesicae, intestinorum quaedam vulnera.

172. Praedicitur lethale fore ex non lethali (153) per has causas.

1. Omissione purgationis effusi puris, unde tabes purulenta; vel effusi sanguinis, hinc putrefacti.
2. Commisso vitio in sex rebus non naturalibus.
3. Neglectu, vel errore Chirurghi.
4. Temperie naturali aut morbosa aegri, vel manifesta juxta historiam ejus aegri, vel aliquando adeo singulari, ut non nisi hoc eventu se manifestet, quam intentus observet semper in suo rescripto ad judices consultus Medicus.

173. Hinc renunciatio de Vulneribus, definitio temporis, intra quod lethalitas determinatur, peti possunt.

174. Ex historia pariter Vulnerum (ab 145. hucusque.) facilis erit praedictio eventuum aliorum, quae (169.) praesagienda habentur.

175. Phaenomenon autem (158. 159.) causa patet perito actionum vitalium, & animalium. Vid. Morb. Solid. & fluid. in genere praemissos.

176. Tunicae arteriarum exteriores, illaesa interiori, punctae, sectae, tusae, distra-

distraetae, erosae, impetu sanguinis dilatantur, saccum formant, qui ad ovi saepe magnitudinem crescit; callosos parietes accipit; pulsat; colore rubello splendet; compressus evanescit; laxatus redit; suam arteriam ampliat; vicina vasa comprimendo angustat. Aneurisma verum vocatur (160), cujus causa signa, effectus sponte cernuntur. Atque eo quoque refertur cordis aneurisma, ejus ortus, signa, & effectus.

177. Si ab iisdem causis, similiter vulnerata arteria curata debilius firmatur, eadem fiunt. (176.)

178. Ubi ab iisdem causis (176.) omnes tunicae simul ruptae liquorem effuderint in partes vicinas distentas, nec exeuntem, fit collectio extravasati cruoris, continenter aucta, & sine mensura, mollis, vix pulsans, livida, compressu vix evanescens, brevi putrescens, hinc gangraenam vicinorum creans. Aneurisma spurium est, (160.) cujus causa, signa, effectus ex ipsa hac descriptione cognoscuntur.

179. Alii effectus arteriae dissectae majoris (161.) ex physiologia sponte intelliguntur, & phaenomena (162.) primo nervi dissecti.

180. Ut vero clara causa habeatur mirabi-

rabilium effectuum, qui in nervis punctis, vel partim dissectis apparent, juxta dicta (163. 164. 165.) sequentia consideranda ex Anatomicis, & Theoreticis.

181. Nervus omnis visibilis est fasciculus minorum nervorum, membranulis nexorum, arteriolarum, venularum, lymphaticis intertextis, una dein communi membrana vestitus.

Per omnia haec vascula, nervum componentia, perpetuo fluit liquor suis canalibus proprius a corde, cerebro, cerebello, & medulla spinali. His omnibus vis contractilis satis magna semper adest.

182. Ergo partes nervi integre dissecti a loco vulneris versus firmas partes, quibus necluntur, retrofiliunt, sub solidis ambientibus se recondunt, eorum vi comprimuntur, orificia claudunt sua, & suorum vasculorum, adeoque praeter dicta (162.) nihil damni.

183. Si sectus, vel punctus ita sit, ut nonnulli nervulorum dissoluti sint, qui uniti majorem componunt, partes solutae retrocedentes (182.) trahent minimas fibrillas, quae necliebant nervulos inter se & vascula, (181.) unde fiet in his perpetua, lenta laceratio; adeoque dolor ingens, acutus, continuus. Partes vero adhuc cohaerentes sustinebunt nunc solae
omnem

omnem vim, quam ante simul, ergo plus distrahentur, & lacerabuntur, adeoque acutissime dolebunt, & distractae comprimuntur; ut transitus impediatur. Dum una pars soluta, altera cohaerens, ita afficiuntur, vascula intermedia comprimuntur; ergo sanguis, lympha, spiritus sistuntur, urgentur, accumulatur, unde circa partes inflammatio cruenta, lymphatica, & spiritiosa.

Inde nervi vicini, tendines, horum & nervorum vaginae, muscoli, vasa, tenduntur, stringuntur, convelluntur, hinc cerebri, cerebelli, medullae spinalis meningis trahuntur, vellicantur, cerebri actio turbatur.

Ex quibus sequitur series omnium phaenomenon (163. 164. 165.) naturali necessitate.

184. Et intelligitur, quae, & cur punctura, laceratio, vulnus nervi adeo funesta? Item cur membranis, tendinibus, vasisque multis eadem fiant.

185. Ut vulnus Sanetur, opus erit:
1. Auferre ex eo illa, quae, vel a liquidis & solidis corruptis, vel ab instrumento vulnerante, aut aliunde, ibi relicta adunationem impedirent.
  2. Supplere perdita nova regeneratione ablati.

3. Unire separata, & in adunatione retinere.
4. Cicatricem naturali cuti simillimam obducere.

186. Fragmenta impacta metallorum, lapidum, ligni, vitri, globi tormentorum, thrombi cruenti caro mortua, vel membranae, ossa fracta, primo tollenda, si proderit.

187. Considerata natura vulneris, partis vulneratae, materiae impactae, roboris aegrotantis, symptomatum secuturorum, tolli, an relinqui debeant, iudicatur.

188. Ex iisdem (187.) definitur instrumentum, & modus, quibus tolli queant. (186.)

189. Depurato sic (186. 187. 188.) vulnere, si ablatum quid fuerit de corpore, id repleti debet, generata iterum materia simili perditae. Id fit, si 1. vascula arteriosa, lymphatica, nervosa, &c. ita se habent, ut sua liquida bona excipiant, transmittant. 2. si liquidum bonum naturale debita copia, & apto impetu fertur in illa vasa.

190. His enim (189.) fiet canalium vulneratorum, retrotractorum, obturatorum, compressorum, fere exsuccorum (158.), impletio, humectatio, extensio, elongatio

Aphor.

D

gatio

gatio, implicatio cum vicinis, applicatio ad alia, quae ex reticularibus plexibus propinqua, & ope boni liquidi conglutinatio.

191. Et, dum haec (190.) ab omni puncto fundi praecipue, & laterum, aequa vi simul fiunt, impletur ab omni parte ad centrum cavitas vulneris materie solida & liquida, amissis simili.

192. Ergo huc (189.) requiritur 1. vitus debitus, ut chylus, serum sanguinis, & materia nutritia blanda, glutinosa, nec facile putrescens sit, sed facilis digestionis, & assimilationis. Decocta farinosa cruda, fermentata, emulsiones, lac, jura, fructus maturi cocti, olera lenissima, primaria sunt saepe, at pauca copia simul, exhibita; repletionem, famem, sitim, cavendo.

193. Cognita temperies aegri, tempestatis ratio, consuetudo, & natura comitantis morbi, docet quale, & quo modo praeparatum ex his (192.) cuilibet proficit.

194. Acre, impetum nimis augens, vitandum. Salsum, aromaticum, acidum, olus acre, vinum, ergo vulnere mala.

195. Item quae facile putrescunt. Jura nimis spissa, herbae alcaliscentes, ergo

go obsunt; raphani, nasturtia, brassica, & similia.

196. Tum quae difficulter in chylum, & sanguinem mutantur. Qualia sunt quae sale, fumo, aëre induruerunt; vel quae pingui multo scatent, ut lardum, pisces pingues, item anseres, anates, similes aves piscibus pastae, &c; denique viscida, ut legumina crassa, farinosa, cruda, ova.

197. Ad eundem scopum (189.) conducunt medicamenta: quae tollunt impedimenta nata consolidationi (190. 191.), & plerumque decocti forma exhibentur. Illa ergo erunt varia pro varietate ejus impedimenti, quod tollendum erit: nec ullum utile omnibus habetur.

198. Hinc pro re nata sumuntur ex attenuantibus, inspissantibus, mitigantibus, excitantibus, virtute singulari contrarium vitium emendantibus, aperientibus, laxantibus, adstringentibus, adeoque saepe ex oppositis.

199. Quorum quid eligendum, docet cognita natura vitii in aegro, & tituli horum Medicamentorum (197. 198.)

200. Aëris puri semper, ab exhalante putri liberi, saepe renovati, temperies sicca cum calore temperato optima.

201. Alvus servetur laxa usu emollientium,

D 2

entium,

entium, laxantium, *ἐκκορητικῶν.*

202. Somnus conciliandus anodynis, vinctu humido, narcoticis.

203. Animus fit hilaris. Venus vitanda, quies commendanda est.

204. Ut canales in debita conditione (190.) maneant, nec liquida in vulnere corrumpantur, sicque laedant actionem (189. 190. 191.) descriptam, aer arcendus, vulnus totum fovendum balsamicis vulnerariis lenibus, implendum carptis, ad aequabilem pressionem nervisque amicis medicamentis.

205. Quibus (204.) in vulnere retinendis Emplastra prosunt, vix aliud huic scopo praestantia, quam tenacitatem, non laedentem,

206. Liquida ad vulnus allata, in vulnus effusa, fibrae semimortuae, canales obstructi, tumefactique, creant in vulnere pus, ichorem, fordes, carnes spongiosas.

207. Quae (206.) digerente, abstergente, corrodente, exsiccante auxilio tolli solent, saepe & comprimendo.

208. Illa (207.) adhibenda, donec pus album, blandum, viscidum, laeve, aequale inodo um. adfit; sub quo fordes abstergentur, contula & tumida consumuntur, corrupta ab aere separantur,

ca-

cava implentur, conglutinantur separata.

209. Tum ea, quae carnem generare dicuntur, applicanda, quae sunt digerentia leniora.

210. Si autem, peractis, quae primo scopo (185.) satisfaciunt (186. 187. 188.), nihil ex substantia corporis ablatum deprehenditur, labia unienda ita sunt, ut partes naturaliter unitae iterum sibi mutuo applicentur, atque ita retineantur.

211. Horum prius absolvitur 1. situ conciliato parti illo, qui quiescenti aderat: 2. leni & aequabili partium ad se invicem compressu, ut in omni superficie contiguae sint, & quiescant.

212. Retinentur in adunatione 1. Emplastris tenacibus, digitatis, processibus, ad fines ansatis, utrimque a latere vulneris appositis, & per fila adducendis. Quae locum habent in longis scissuris transversis cutis, vel partium laxarum.

213. 2. Circumductu Fasciarum, & appositu Spleniorum, ut partes dehiscentes (14. 1.) aequabiliter appressae manent, & coeant; quod determinato pressiois modo facile fit. Convenit vulneribus influctis juxta longitudinem partis vulneratae.

214. 3. Suturis per acus chalybeas, rectas in minori, curvas in majori profun-

D 3

dita-

ditate vulneris, acuta acie, cauda cava filum cera obductum abscondente, ad sufficientem a vulnere distantiam infixas, ad fundum usque adactas, sic pariter in altero labio eductas, quarum filo adstricto unita prius labia retineantur, dein levi splenio superductum filum colligetur: id repetitur a medio, vel ab angulo vulneris, ad fines ejus, pro necessitate. Hinc balsamo labia linienda, superpositisque levibus spleniis supra nodos, emplastro tegendum est vulnus.

215. Conveniunt (214.) recenti, cruento, a magna tamen haemorrhagia libero, simplici, pleno, puro, transverso, obliquo, anguloso vulnere.

Nocent (214.) copiosum cruorem stillanti, antiquo, sanioso, purulento, fordido, contuso, substantia propria oribato, crustis obducto, vasis magnis laesis periculoso, nimis profundo, valde inflammato, venenis infecto, in parte necessario mobili haerenti vulnere.

216. 4. Acu manente vulnere per labia ejus transfixa, filoque ei ita circumducto, ut horum retroitum impediatur, sed retineat unita. Convenit magnis, hiulcis, pendularum partium vulneribus.

217. Ultimus scopus (40.) attingitur, curando ut pars parti sic respondeat, quem

quaemadmodum olim in sanitate, sicque retineantur, ut nimis nec premantur, nec laxentur; adurentia, stiptica, adstringentia vitando; inprimis vero curando, ut in omni parte aequabiliter prematur vulnus. Quae omnia obtinentur peractis, quae descripta ab, (41. ad 72.) & dein imposito leni desiccante medicamento; denique cicatricem spirituosis abluendo.

HAEMORRHAGIA.

218. Si cruor manat ex vulnere multus per suas (159. 160.) causas, fititur 1. Causticis ignitis. 2. Corrosivis. 3. Adstringentibus. 4. Circumstricto filo. 5. Dissectione integra. 6. Fasciis & splenio pyramidali comprimentibus.

219. Revulsio hic (218.) nihil juvat, nisi vascula laesa (159.) parva, & plethora adsit. Eadem de victu, potu, & internis medicamentis vera sunt: quae autem de haemorrhagia dicta, eadem & fluxui ichoris, applicari queunt; licet auxilium hic summum in balsamicis crassioribus.